

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Кафедра дошкільної педагогіки і психології

ПЕДАГОГІКА ДІТЕЙ РАННЬОГО ВІКУ

Навчальний посібник

Умань
2015

УДК372(075.8)

ББК74.1я73

П 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини як навчально-методичний посібник
(протокол № 8 від 24 серпня 2014р.)*

Рецензенти:

- Трифорова О. С.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики дошкільної освіти *Миколаївського національного університету ім.В.О.Сухомлинського*;
- Москальова Л.Ю.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти Мелітопольського педагогічного університету імені Б. Хмельницького;
- Яценко Л.В.** – Кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету педагогіки та психології ДВНЗ Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди.

Рогальська Н.В.

П 24 Педагогіка дітей раннього віку : навч. – методич. посіб. / Н. В. Рогальська. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. – 150 с.

Навчальний посібник з курсу «Педагогіка дітей раннього віку» укладено відповідно до вимог кредитно – модульної системи навчання. Він включає програму курсу та його структуру в межах планових годин з поділом на змістові модулі, лекції, а також матеріали для практичних та лабораторних занять, завдання для самостійної роботи, список рекомендованої літератури. У посібнику подано питання до заліку, хрестоматія, термінологічний глосарій, підбірка потішок, забавлянок, віршів для дітей раннього віку, додатки.

Посібник призначено для організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів, педагогічних коледжів, вихователів дошкільних навчальних закладів.

УДК372(075.8)

ББК74.1я73

Рогальська Н.В., 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
Пояснювальна записка	8
Опис предмета навчальної дисципліни.....	9
Програма навчальної дисципліни.....	10
Структура залікового кредиту навчальної дисципліни.....	12
Навчальний проект (індивідуальні навчально – дослідницькі завдання студентів.....	14
Розподіл балів, що присвоюється студентам.....	17
Критерії та норми оцінювання навчальної діяльності студентів.....	18
Рекомендована література.....	19
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1	
Педагогіка дітей раннього віку як галузь педагогічної науки.....	23
1.1. Лекція 1. Педагогіка дітей раннього віку.....	23
1.2. Лекція 2. Особливості психічного розвитку дітей раннього віку.....	27
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2	
Розвиток і виховання дітей раннього віку.....	34
2.1. Лекція 3. Пренатальний період – основа виховання дитини.....	34
2.2. Лекція 4. Виховання та навчання дітей 1 – го року життя.....	42
2.3. Лекція 5. Виховання та навчання дітей 2 –го року життя	56
2.4. Лекція 6. Виховання та навчання дітей 3 –го року життя	70
2.5. Лекція 7. Виховання дітей раннього віку в дошкільних навчальних закладах	83
Методичні рекомендації до практичних, лабораторних занять.....	92

Інструктивно – методичні матеріали до практичних, лабораторних занять.....	92
Практична робота №1	92
Практична робота № 2 – 7.....	92
Питання до заліку.....	102
Словник-довідник.....	104
Додатки.....	110

ПЕРЕДМОВА

Модернізацію системи дошкільної освіти, як це визначено в Законі України «Про дошкільну освіту», спрямовано на забезпечення розвитку й соціалізації дітей, виховання особистості, здатної орієнтуватися в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовленої до життя та праці в суспільстві.

За останні десятиліття підвищився інтерес до проблеми соціалізації, виховання та розвитку дитини раннього віку, поширилися напрями дослідження, уточнилися структура та функції сімей, поглибилося вивчення механізмів і взаємозв'язків соціалізації та виховання в працях українських (Н. Беляєва, З. Гуріна, Т. Жаровцева, І. Кліш, Т. Науменко, Л. Олійник та ін.) та зарубіжних науковців (О. Аратська, О. Демиденко, Г. Мішина, С. Паршукова, О. Половінкіна, Т. Фінашина, Р. Вгосіа, N. Cobb).

У загальному розвитку людини період раннього дитинства відіграє важливу роль. Саме в ранньому віці закладається підґрунтя здоров'я та інтелекту малюка. Унікальність цього етапу полягає також у стрімкості фізичного та психічного розвитку дитини, що потребує особливої уваги з боку лікарів, педагогів і батьків.

Згідно з віковими періодизаціями психічного розвитку В. Мухіної раннім віком вважається період від одного до трьох років. Ефективність здійснення навчання й виховання малюків раннього віку батьками визначається їхніми індивідуальними особливостями й темпами розвитку.

Основними досягненнями дітей раннього віку, що визначають розвиток їхньої психіки, є такі: оволодіння прямоходінням та мовленням, розвиток предметної діяльності. Ці досягнення знаходять прояв у активності дитини, узгодженості рухів і дій, в інтенсивному розвитку пізнавальних, психічних процесах, в здатності до заміщення предметів, розвитку символічних дій і використання знаків; форм наочно-дієвого, наочно-образного мислення, а також у появі самосвідомості. Н. Аксаріна зазначає, що суттєвою особливістю періоду раннього віку є висока пластичність усього організму, і, перш за все, пластичність вищої нервової та психічної діяльності. Тому цілеспрямовані, систематичні, виховні

дії здійснюють вплив на процес розвитку та змінюють поведінку дитини.

У ранньому віці продовжується оволодіння дитини прямоходінням. Поступово ходіння стає більш упевненим, збільшується автономність дитини від дорослих, складається вільне і самостійне спілкування із зовнішнім світом. Розширюється коло доступних дитині предметів, з'являється орієнтування у просторі і певна самостійність. Основною потребою дитини раннього віку є пізнання навколишнього світу через дії з предметами. Самостійно дитина не може відкрити способи використання праці та інших специфічно людських предметів.

На засадах ситуативно-особистісної форми спілкування будується нова потреба у предметній взаємодії, з'являється ситуативно-ділове спілкування, сутність якого полягає у практичній співпраці дитини з дорослим відносно її дій із предметами. Предмети стають доступними дитині не лише через показ їх дорослими, але і через її власне маніпулювання з ними. Отже, з початком ходьби значно розширюється коло безпосередньо доступних дитині предметів; розширюється і сфера орієнтовно-пізнавальної діяльності малюка. Дитина починає орієнтуватися не лише серед предметів, що належать їй, але і серед предметів і явищ, що стосуються дорослих, їхнього життя і діяльності.

Інтенсивний розвиток мовлення в ранньому віці значно розширює можливості спілкування дитини з дорослими і створює передумови для виникнення між ними нового типу стосунків. У процесі засвоєння способів використання предметів і засобів спілкування відбувається подальший розвиток у дитини свідомості і окремих психічних властивостей. Упродовж раннього дитинства у зв'язку з ускладненням взаємин з дорослими й іншими дітьми та у зв'язку з оволодінням дитиною предметними діями стають різноманітними й емоційні прояви малюків. Успіх або неуспіх в оволодінні предметними діями при їх самостійному здійсненні, наявність або відсутність спілкування з дорослим, дозвіл або заборона діяльності з боку дорослих, задоволення основних потреб дитини – усе це викликає різні емоційні прояви: дитина радіє або вередує, виказує симпатію або невдоволення, образу тощо. Отже, для малюка раннього віку дорослий виступає не тільки джерелом

задоволення основних потреб, але й носієм суспільного досвіду, який опановує дитина. Період раннього віку є важливим для всього подальшого фізичного, психічного, емоційного та інтелектуального розвитку дитини. Активна виховна діяльність дошкільних педагогів, батьків, їхня єдність і послідовність у вимогах до дитини сприяє гармонійному розвитку особистості малюка.

М. Лісіна виокремлює чинники, що впливають на успішність виховання дитини раннього віку. До них належать такі: надання дитині можливості активно діяти з багатьма різноманітними предметами; постійна участь дорослого в іграх і заняттях з дитиною; організація спілкування дитини з однолітками й допомога малюку в налагодженні спілкування з ними; поєднання сімейного (емоційного) і суспільного (ділові контакти) виховання. Особливої уваги потребує своєчасний і правильний розвиток мовлення, тому що оволодіння малюком мовленнєвими навичками відбувається через спілкування з дорослими. Так, у процесі спільної з дорослим предметної діяльності, на основі розуміння, виникає активне мовлення – найважливіше новоутворення раннього дитинства. Сприяння батьками та педагогами виникненню позитивних емоцій у дитини (радості, любові до навколишніх дорослих і дітей тощо) забезпечує її гарне самопочуття. Засвоєння малюком елементарних форм культурної поведінки (вміння самотійно їсти, проситися в туалет, роздягатися та одягатися тощо) відбувається також за підтримки дорослих. Отже, період раннього дитинства є важливим для всього подальшого фізичного, психічного, емоційного та інтелектуального розвитку дитини. Натомість дошкільні педагоги часто відчують труднощі при організації педагогічного процесу в групах раннього віку. Це стосується планування роботи організації режимних процесів, самотійної діяльності, роботи з батьками. У посібнику висвітлюються питання, які створюють цілісне уявлення про особливості пренатального періоду та основні закономірності розвитку, виховання, тавчання дітей раннього віку, методи організації і проведення різних видів діяльності з дітьми цього віку. Структуру навчального посібника складають два змістові модулі:

1. Педагогіка дітей раннього віку як галузь педагогічної науки.
2. Розвиток та виховання дітей раннього віку.